

OPINNÄYTETYÖ
TURUN AMK:N TAIDEAKATEMIA
KUVATAITEEN KOULUTUSOHJELMA
MAALAUS
2012

Optimaalista katselua varten valitse;
Näytä - Sivunäyttö - Kakasi sivua
Näytä Kansilehti Kaksi sivua -toiminnon aikana

Kuva 1. Toni R. Toivonen. 2011. Taiteilija kuva 144.

Tutkimus ihmisyydestä

*Taide on vahinkojen hallitsemista, niiden järjestämistä
Taiteessa on ihminen ja ihminen on itsen peilikuva*

*Hahmo hajoaa
Taistelun jäljet jäävät yhä enemmän,
elämään*

*Tarkoitus oli, että tulisi vapaaksi ja riippumattomaksi
kodissa, Vallankumouksen alusta lähtien*

toni r. toivonen

katomisen esteetiikka

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataiteen koulutusohjelma | Maalaus

2012 | Sivumäärä: 36

Ohjaajat: Taina Erävaara & Ilona Tanskanen

Tiivistelmä

KATOAMISEN ESTETIIKKA

Taiteen on tultava sisältä ulos, ei toisinpäin. Etsin puhtainta mahdollista taiteen tekemisen tapaa. Taiteessani toistuvista ihmisyyden, vapauden ja onnellisuuden teemoista puhuttaessa on pyrittävä tekemisen tapaan, joka tulee taiteilijasta itsestään.

Taiteen tehtävä on esittää kysymyksiä mutta yhtälailla tarjota uusia vastauksia. Järjelle rakentuva taide on paradoksi. Taide on voimakkaimmillaan, aidoimmillaan kun se rakentuu tunteelle. Kun käytämme tunnetta taiteen tekemisen välineenä, tehokkain tapa päästä sisimpään, istuttaa haluttuja ajatuksia, on käyttää ihmisen kuvaa. Kasvot ja tarinat kasvojen takana ovat tehokkain ase halutun tunteen välittämiseksi.

Tämä on lyhyt leikkaus siitä, kuinka yritän selittää taiteellista tekemistä kodittomuuden aiheen parissa, päätyen enemmänkin oman taiteilijana olemisen olemuksen äärelle. Tarkoitukseni on tuoda esille ajatuksiani lopputyöprojektistani sekä antropologisesta tavasta tehdä taidetta, lähestymisestä taiteen tekemisen keinona sekä lähestymisen vaikeudesta.

Havainnoin kodittomuuden ilmentymiä joita näen, kuulen ja luen. Olen pyöritellyt kodittomuuden teemaa vuoden ajan tutustuen myös muihin tekijöihin samojen käsitteiden parissa.

Taide on enemmän kuin yksi teos, näyttely tai teema. Taide heijastaa kaikkea sitä, mitä olen taiteen tekijänä. Lopulta, jos kysyt projektistani, sanon sen olevan tutkimus ihmisyydestä, en kodittomuudesta. Parhaimmillaan kaikki koskettava taiteen tekeminen on tavalla tai toisella tutkimusta ihmisyydestä.

Olen vasta raapaissut syvän taiteen tekemisen pintaa. Ja vaikka taide on kysymysten verkko, tästä olen varma: ihminen reagoi ihmiseen ja tullakseni parhaaksi mahdolliseksi taiteilijaksi, tulee minun tehdä vain niitä teoksia, jotka tulevat esiin kun kukaan muu ei ole kertomassa mitä taiteen tulisi olla.

Jaan kirjalliseni seuraaviin osioihin: lähtökohdat, ajatuksia kodittomuudesta, viimeinen teos, lähestyminen tekemisen tapana ja sen vaikeus, tekemiseni moraalisia kysymyksiä, syitä tekemiselleni sekä taiteelliset valinnat ja ajatuksia näiden kaikkien jälkeen. Analyyttisemmän materiaalin väliin olen tuonut niitä muutamia tarinoita, joihin olen projektin aikana kompastellut.

AVAINSANAT: kuvataide, estetiikka, tarina, kodittomuus, antropologia, taiteilija identiteetti

Abstract

AESTHETICS OF DISAPPEARING

This is a small cut-out of how I will try to explain an art project with the subject of homelessness and end up to wonder the expression of my inner artist. These are the ideas related to the process Aesthetics of Disappearing. My intention was to write about my artistic work, the project of my final exhibition. I ponder about anthropological approach of doing art, the approach as a form of making art and the difficulty of it. I am looking for the most pure way of doing art. For me the most important subjects are related to humanity, freedom, happiness. When talking about this kind of subjects I feel that we need to find a different kind of approach than painting from the outside. In art we have to paint things coming only from inside of us.

I observe and approach the homeless I see, meet, hear or read about. I have twiddled this theme for more than a year now, getting to know others with similar ideas or ideal approach. Over the year I have been talking to several people about this: homeless, artists, people working with related subjects.

The purpose of art is to ask questions as well as to give answers. Art is in its most powerful self when built on emotion, not intellect. And when we are using emotion as a tool, the most effective way of pushing these emotions the artist feels important is to use human figure. I have come

to the conclusion that in art human face and the stories behind it are the most powerful weapons for conveying any emotions.

Art is more than one exhibition, one subject or one work. It reflects all I am as an artist. In the end, if you ask about my work I say it is not about the homeless, it is about being a human, like all good art is. I have only scratched the surface of the deeper end of making art. Art is all about questions but I do know this much: human reacts to human and for being the best possible artist I have to make room only for the art that unifies itself when nobody else is whispering in my ear.

In this thesis I have divided my thoughts into following categories; starting point, thoughts about homelessness, the ultimate work of art, the difficulty of approaching people, moral issues, the reasons for this project, artistic choices and thoughts before the end of this. I have also scattered few stories in between these more analytical items.

KEYWORDS: fine arts, aesthetics, story, homelessness, anthropology, artist's identity

Sisällysluettelo

Lähtökohdat	8
KATOAMISEN ESTETIIKKA	8
TAITEELLINEN TYÖSKENTELY	9
MATERIAALI JA TEKOTAPA	9
Ajatuksia kodittomuudesta	10
NEGATIIVINEN JA POSITIIVINEN KODITTOMUUS	10
KÄRSIMYKSEN UUMENISTA KURKISTELLAAN JA MYÖS NAURESKELLAAN	10
Viimeinen teos	12
ÄÄRIMMÄINEN TEOS	12
EI LIIAN SUURIA ASKELEITA	12
WASTE LAND	13
KODITTOMUUS MUIDEN TAITEESSA	13
Lähestyminen	14
TUTKIMUSMATKA IHMISYYTEEN	14
TUULIPUVUN TUOLLAPUOLEN	15
LÄHESTYMISEN VAIKEUDESTA	15
KOKONAINEN LEHMÄ	16
Tarinat	18
PULLONPYÖRITTÄJÄ	18
MAAILMANLOPUN MATKAOPAS	18
HEIDÄN NIMEÄMINEN	18
PAUSEMIES	18
Moraali	19
HENKILÖ TUNNISTETTU TEOKSESTANI	19
HYVÄNTEKEMISEN ILMENTYMÄT	19
Syyt	20
POIS POTKITUT	21
TEKEMISENI LYHYESTI	22
KODITTOMUUS MINUSSA	22
OMAKUVASTA TOISENKUVAKSI	22
JOONATAN	25
Taiteelliset valinnat	26
NIMEÄMINEN	26
KUKA TAHANSA MEISTÄ	26
TILASSA	27
TEOSTEN SISÄISET VALINNAT	27
AJATUKSIA KESKUSTELUSTA SÁNDOR VÁLYN KANSSA	28
ABSTRAKTIN KAUTTA MUOTOON	29
MUSTAA MUSTALLE	30
Lopun alkua	32
Lähteet	34

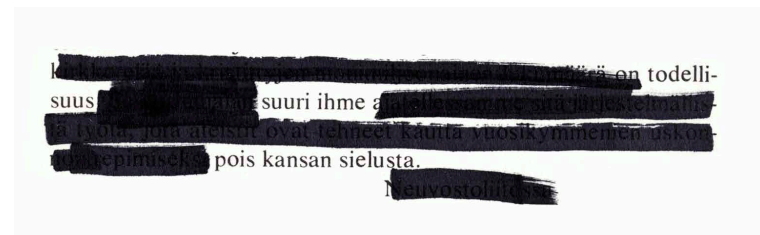
Kuva 3. Toni R. Toivonen. 2011.
Työhuonekuva Joonatan5.

Lähtökohdat

KATOAMISEN ESTETIIKKA

Tämä on lyhyt otos siitä, kuinka pyrin kertomaan taiteellisesta projektista kodittomuuden aiheen parissa ja päädyinkin ihmettelemään oman taiteilijana olemiseni ilmentymistä. Nämä ovat ajatuksia liittyen prosessiin Katoamisen estetiikka.

Tarkoitukseni oli kirjoittaa taiteellisesta työskentelystäni, lopputyöprojektistani. Pohdin antropologista tekemisen tapaa, lähestymistä tekemisen muotona ja lähestymisen vaikeutta. Halusin tuoda kuulemiani ja kokemiani tarinoita analyttisempää tekstiä keventämään. Etsin "viimeistä teosta" sitä, mitä taiteella voi parhaimmillaan saada aikaiseksi ja työstän keinoja siihen päästäkseni. Pohdin motiiveitani sosiopoliittiselle tekemiselle, kodittomuuden ja vapauden sekä onnellisuuden tutkimiselle ja sitä kuinka syvältä tämä kaikki tulee, taiteen tekemisen hiljaisia henkilökohtaisia linkkejä. Esitän projektiin liittyviä moraalisia kysymyksiä ja avaan taiteellista työskentelyvaihetta, maalausprosessia sekä kehittyneempää ajatusta tästä kaikesta, sitä, kuinka ajatus taiteesta ja projektista on muuttuvainen ja muuttuu yhä hiotumpaan muotoonsa.

Kuva 4. Toni R. Toivonen. 2012.
Runo *Suuri ihme*.

TAITEELLINEN TYÖSKENTELY

Kantaaottava tekemisen tapani on onnistunut koskettamaan, sillä se pohjaa aina omakohtaiseen kokemiseen. Sosiopoliittiset omakuvani hallitsivat tekemistäni aina viime vuoteen asti. Nyt omakuva on muuttumassa toisenkuvaksi, kuvaksi, joka toimii edelleen heijastuspintana omille toiveille ja ahdingolle kertoen kuitenkin uuden ja hieman moniulotteisemman tarinan.

Haluan maalata tarinoita negatiivisesta ja positiivisesta kodittomuudesta, tuoda esille kertomuksia, suuria maalauksia ihmisten kasvoista, joissa materiaali ja ekspressiivisen tekotapa kuvaavat sitä, mikä on kasvojen takana.

Kuvaan mielelläni köyhiä ja eritavoin kodittomia, sillä heissä olen havainnut viitteen erilaisesta onnellisuudesta. Olen kiinnostunut jonkinlaisesta yhteiskunnasta yhteiskunnan takana, vielä itselleni määrittelemättömästä luonnontilasta ja tarinoista, joita eritavalla maailmaa katsovilla on maalilla. Opinnäytteessäni kodittomuus toimii heijastuspintana onnellisuuden, vapauden ja syrjäytymisen teemoilleni. Kaiken takana on sama tutkimus ihmisyydestä ja onnellisuudesta, joka on seurannut kaikessa tekemisessäni koko taiteellisen urani ajan.

Etsin äärimmäisintä teosta ja sellaisen löytämisessä uskon olevani oikealla suunnalla pyrkiessäni pitkällä tähtäimellä teokseen, joka oikeasti koskettaa tai jopa muuttaa jonkun elämän.

Teokseni jatkavat muotokuvan ja köyhäin kuvaamisen perinteitä muotokuvaten kuitenkin henkilöiden sijaan enemmänkin aatteita ja tunteita. Teosten suuri koko ja toivomani kokonaisvaltainen tilan ja katsojan haltuunotto saa inspiraatiota muun muassa Mark Rothkon taiteellisesta tekemisestä. Myös voimakas maalaamisen tapa löytää yhtymäkohtia Rothkon ja hänen aikalaistensa taiteeseen.

Maalaamisen merkitys suhteessa ”nykymaalaamiseen” toisin sanoen videoon ja installaatioon on erittäin ajankohdainen kysymys, kuten esimerkiksi Heikki Marilan menestys Carnegieissa osoitti. Tähän kysymykseen pyrkivät myös omien maalauksieni aineellisuus ja tekotavat antamaan vastauksia.

MATERIAALI JA TEKOTAPA

Öljyllä maalattu muotokuva liittyy teokset klassisen tekemisen, muotokuvamaalauksen jatkumoon. Maalaamisen aktin korostaminen kertoo maalaamisen ja taiteilijan merkityksestä. Tulen maalaamaan voimakkaita ekspressiivis-realistisia teoksia, joissa korostuu maalaamisen akti ja jotka viestivät voimakkaalla, paikoitellen brutaalilla, paikoitellen herkemällä tekotavallaan voimakkaista ja ristiriitaisista ihmisyyttä rakentavista tunteista. Paksu materiaali, ekspressiivisyys ja runsas lisääminen tai reilulla kädellä poistaminen ovat vahvoja elementtejä, jotka ovat omiaan väkevien tunteiden kuvaamiseen. Ra’at, jopa likaiset kohdat liittyvät teokset aiheeseensa: katuihin, epähygieenisiin ja toisinaan epäinhimillisiin tarinoiden kohtiin.

Toteutan noin 5 suurempaa (225cm korkeaa, 165cm leveää) maalausta sekä täydennän näyttelyä lähes sadan pienemmän muotokuvan sarjalla tai otoksella siitä. Prosessin tuotokset esitetään ensisijaisesti Galleria Joellassa toukokuussa 2012

Ajatuksia kodittomuudesta

NEGATIIVINEN JA POSITIIVINEN KODITTOMUUS

Sanotaan että koditon on hän, joka on vailla vakinaista asuinsijaa.

Kodittomuudella on monet kasvot. Tietynlainen juurettomuus voi tarjota toiselle jopa vapauden, kun taas nopeasti katsottuna spugeutumisen on jotakin rumaa. Negatiivinen kodittomuus voi johtua sairaudesta, huonoista elämäntilanteista, päihteistä tai näiden kaikkien yhdistelmästä. Tällaiseen kodittomuuteen voi liittyä kurjuutta ja myös kurjuuden hyväksymistä. Tällaisesta kodittomuudesta on hyvin vaikea puhua, jos ei pysty puhumaan asian sisästä.

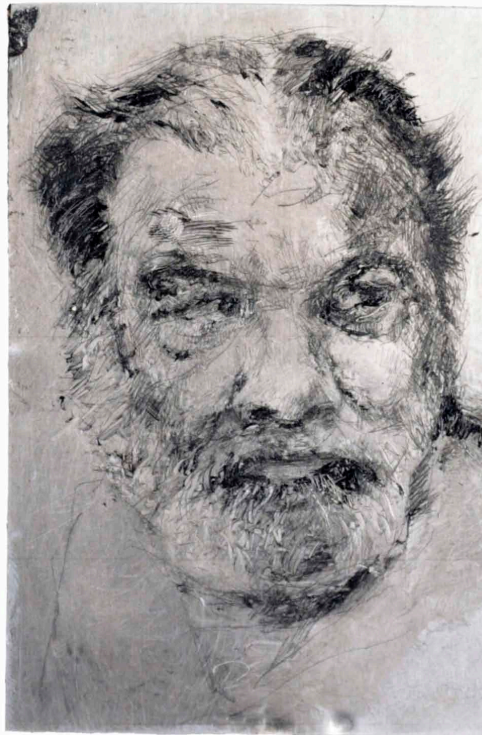
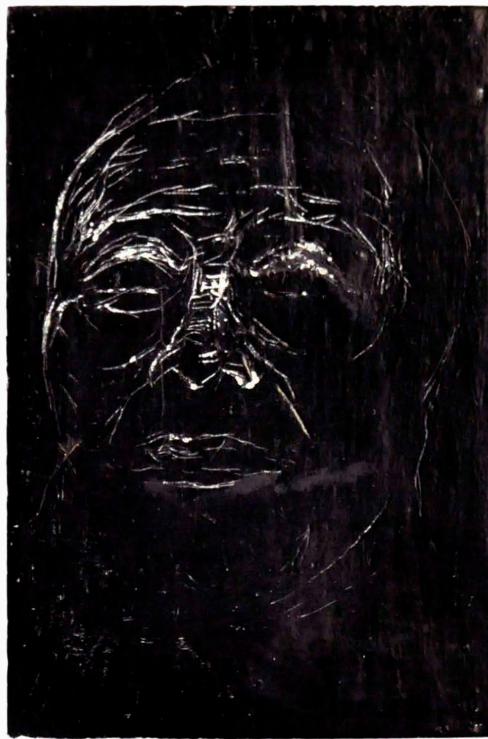
KÄRSIMYKSEN UUMENISTA KURKISTELLAAN JA MYÖS NAURESKELLAAN

Koti olkoon paikka, joka on enemmän kuin muut, johon palaan kun ollaan poissa kotoa. Entä jos palaaminen vieroksuttaa ja poissakotoa polttelee, on enemmän kuin muu? Tämä olkoon henkistä kodittomuutta...

Katoaminen itsessään ei ole kurjuutta. Syntyykö kurjuus asian vastustelemisesta? Kuvaan kodittomuutta: kodittomuus on kurjuutta kun kotia havittelee sitä koskaan saamatta. Kuvaan vapautta: kodittomuus on vapautta, kun tuntee olevansa kotona ainoastaan silloin, kun on matkalla, yhtä kotona kaikkialla.

”mul ei oo maata millä maata, ei mille laulaa,
minkä rauhan vuoksi raataa,
etsin äärimmäistä reunaa
ja puhetta kaiken keskellä,
mul ei oo maata, ei kivijalkaa,
minkä varkaan vuoksi raataa,
yritän ymmärtää jo liikaa
ja lopulta kerran hölmistyn...”

(Asa 2006.)

Kuva 5. Toni R. Toivonen. 2011.
Katoamisen estetiikka. osia teoksesta.
messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym.
9,5 x 6,5 cm.

Kuva 6. Toni R. Toivonen. 2011.
Katoamisen estetiikka. osia teoksesta.
messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym.
9,5 x 6,5 cm.

Viimeinen teos

ÄÄRIMMÄINEN TEOS

Taiteen tekijänä mietin jatkuvasti mikä on suurinta mitä taiteella voi tehdä. Taidetta voidaan käyttää välineenä vai kuttaa, jopa välineenä muuttaa asioita parempaan. Näin taide on suurempaa kuin tekijänsä. Itselleni tärkeimmät asiat ja taiteellisen työni aikaisemmat ja nykyiset elementit alkavat hiljattain kasaantua järkeväksi kokonaisuudeksi: kodittomuus, jättemateriaali, matka, ihminen, viimeinen teos, suurin mahdollinen taide. Taiteilijakuvani muuttuu elementtien rakentaessa uutta: kiinnostava taide integroituu, ymmärtää, elää teemansa kanssa. Tutkiva taiteilija elää kanssa valitsemansa ryhmän ja ottaa heidät osaksi taidetta, pitää heidän tarinansa hengissä, tekee ne tietoisiksi. Suureen taiteeseen on monia reittejä. Antropologinen taiteen

tekeminen on kuitenkin se, jossa yhdistyy kiinnostavalla tavalla taiteilijapersoonan sisäinen maailma suuremman hyvän ja ymmärryksen kanssa.

Etsin äärimmäistä teosta, sellaista teosta, josta ei puutu mitään, teosta, joka kiteyttää sen, mistä taiteessa on kyse ja tekee sen, mikä on suurinta, mitä taiteella voi tehdä.

EI LIIAN SUURIA ASKELEITA

Opinnäytteeni laittaa alulleen pyrkimyksen kohti suurempaa sosiopoliittista tekemistä, kohti taiteen tekemistä, jolla on todellinen parantava pyrkimys. Tämä saa ponnetta muun muassa Waste Land-project tyypisestä tekemisestä, jossa taiteilija Vik Muniz käyttää taidetta konkreettisen hyvän-tekemisen välineenä yhdessä teoksissa kuvattujen syrjäytyneiden kanssa.

En pyri opinnäytteeni kohdalla saavuttamaan tätä kaikkea, vaan ennemminkin luomaan lähtökohdat tulevalle työkentelylleni.

Tekemiseni kyseenalaistaa länsimaalaisen käsityksen onnesta. Se pohtii hyvinvointiyhteiskuntaa, länsimaaiskeskeistä maailmankuvaa, maailman monimutkaistumisen ja jatkuvan rahan tavoittelun ja onnellisuuden suhdetta. Opinnäytteeni ottaa kantaa myös kasvaviin luokkaeroihin ja kodittomuuteen, sivuten myös ajankohtaista keskustelua romanikerjäläisistä. Projektini on kuitenkin vasta raapaissut ihmisenä olemisen pintaa. Kodittomuus toimii kehikkona tälle näyttelylle, se toimii heijastuspintana jollekin joka on jokaisessa.

Se ei väitä ymmärtävänsä vaan kertoo suhteestani asiaan, omasta näkökulmastani siihen. Haluan nähdä sen heidän kasvoillaan, pitää heidän tarinansa elossa, tehdä ne tietoisiksi välittämällä oikean tyyppisiä tunteita, ei niinkään oikeaa ja jäykkää tietoa.

WASTE LAND

Se, että ”kaunis elokuva” voisi sijoittua maailman suurimmalle kaatopaikalle, kuulostaa ensin ristiriitaiselta. Ansoitunut dokumenttiohjaaja Lucy Walker on kuitenkin onnistunut juuri tässä hänen syvästi liikuttavassa teoksessaan Waste Land. Hän seuraa tunnettua Brooklyn-pohjaista, Brasilialaissyntyistä taiteilijaa Vik Munizia ja hänen kunnianhimoista projektiaan kulkien hänen mukanaan Jardim Gramachon valtavalle kaatopaikalle, joka on perustettu Rio de Janeiron pohjoisosaan vuonna 1970. Siellä Muniz valokuvaa sen *catadoreja*, kierrätettävien materiaalien poimijoita, jonka jälkeen yhteistyössä heidän kanssaan muuttaa nämä valokuvat nykytaiteen muotokuviksi käyttämällä alueelta löydettyä kierrätettävää materiaalia. Hänen tavoitteenaan on innostaa poimijoita näkemään itsensä uudella tavalla ja jopa uudelleen kuvitella elämänsä. Myöhemmin syntyneet teokset huutokaupataan ja huutokaupasta saaduista rahoista annetaan osa poimijoiden hyvinvoinnin edistämiseen Jardim Gramachossa. (Waste Land Movie 2012, Los Angeles Times, mukaan.)

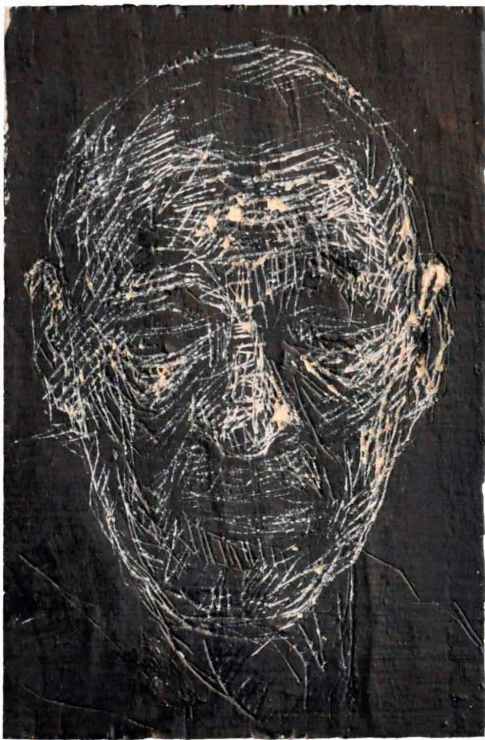
KODITTOMUUS MUIDEN TAITEESSA

Myös dokumenttielokuvassa Born into Brothels pyöritellään sosiopoliittista taiteen tekemistä valokuvaaja Zana Briskin käyttäessä valokuvausta Intian punaisten lyhtyjen alueen lasten mahdollisuutena paeta väistämättömältä näyttävää tulevaisuuttaan. (Briski & Kauffman 2004.)

Ben Kaila (2002) on kirjassaan Koditon koonnut ajatuksia kodittomuudesta ja taiteesta hieman omaa prosessiani muistuttavalla tavalla. Sain kyseisen kirjan käteeni vasta projektini loppuvaiheilla huomatakseni kaksi asiaa. Ensimmäiseksi teoksen taiteellinen osio jäi mielestäni lähtökuoppiinsa, toiseksi kirja sisälsi hyvin samanhenkisiä tarinoita kodittomuudesta, joita olin itsekin opinnäytettäni varten pyöritellyt. Uskoin kirjan sisältävän tekstiä, joka olisi luonteeltaan enemmänkin prosessin kuvausta, kuin tarinallista.

Yllätyin että muutkin taiteilijat olivat lähestyneet aihetta tarinan kautta ja että kyseisen kirjan tarinat ovat vieläpä yllättävän hyvin kerrottuja, kuitenkin hyvin mollivoittoisia ja näin aavistuksen yksiulotteisia. Kirjan tekstipuolesta vastaa Panu Rätty.

Kuulin Berliinin biennaalissa joskus näytettäneen video, jossa kuvattiin yritystä muotokuvata kahta koditonta. Ilmeisesti juomapalkalla taiteilijan työhuoneella istuneet mallit tarjosivat hyvin rikasta materiaalia taiteen tekemiseen heidän vähän väliä nukahdellessaan ja lopulta ajautuessa tappeluun keskenään. Myös Andres Serrano toi koi kodittomat työhuoneelleen. Kuitenkin juuri hänen kuviensa innoittamana päätin tehdä toisin. Halusin kuvata ihmisiä heidän omissa maailmoissaan, pitää kohtaamisen mahdollisimman aitona.

Kuva 7. Toni R. Toivonen. 2011.
Katoamisen estetiikka. osia teoksesta.
messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym.
9,5 x 6,5 cm.

Lähestyminen

TUTKIMUSMATKA IHMISYYTEEN

On käynyt niin, että olen valinnut tekemisentavakseni sellaisen, joka vaatii niitä sosiaalisia pakkoja, niiden sosiaalisten perkeleiden kohtaamista, joita niin kovin mielelläni välttelisin. Itselleni vaikein asia on kehkeytyessä tärkeimmäksi tavoitteekseni, äärimmäiseksi teokseksi, vakiintuva tekemisenmuodokseni. On tiettyjä odotuksia, oletuksia, käyttäytymismalleja. Tuleeko näihin vastata? Tarvitseeko taiteilijan edes välittää näistä, entä välittääkö koditon? Onko taiteilijalla vapaus olla miten haluaa, käyttäytyä työskennellessään eri tavoin, kuin esimerkiksi kaupungintyöntekijä? Mitä enemmän mietin näitä, sitä vaikeammalta kohtaaminen tuntuu. On mahdotonta ennakoida ja ottaa huomioon kaikkea. Voin vain kohdata ihmisen rehellisenä, siinä missä kenet tahansa.

Spugeudun,

tehtävän vaatimalla tavalla.

Heitän päälleni rasvasta parkkiintuneen takin,

tehtävä oikeuttaa ulkoisen olemukseni.

Valehtelen itselleni,

olen siis samaistunut kohteeni käyttäytymismalleihin.

Takkini taskussa aski tupakkaa, jota en polta.

Käden ulottuvilla muutaman euron ropoja.

Kameralaukussani kamera,

josta kaikki kadmiumin keltaiset tuotemerkit

Jeesuksen mustalla teipillä piilotettu.

Kameralla hyttikaverina yksi lämmin olut.

Lähden matkaan. Odotan hetkeä, jolloin suojaus unohtuu ja sielu pilkahtaa esiin. Kokemukset piirtyvät henkilön kasvoille. Yritän miettiä millaista olisi olla tuo ihminen, osana laajempaa maisemaa, jota kutsuisit varmaankin olosuhteiksi. (McCurry 2012.)

TUULIPUVUN TUOLLAPUOLEN

”Sinnepä sinne vie mun aatoksein, kun räntää sataa vaakasuoraan.” (Alanko 1996.)

Kun matkustan, kuvaan ihmisiä, teen leikiten jotakin sellaista mikä on normaalisti minulle hyvin vaikeaa.

Tapasin erään tanskalaisen taidekoulun edustajan, jonka kanssa puhuessamme, hän ehdotti että haastattelisin suomalaisia kodittomia. Tätä olin jo jonkin verran tehnyt ja olen prosessin aikana tehnyt enemmän mutta tämän keskustelun käytyäni tajusin todella laittaa ajatusta sille, miksi tämän kaltainen työskentelytapa todellakin on minulle helpompaa ulkomailla? Tätä olen pohtinut jo aiemmin mutta en koskaan pintaa syvemältä.

Kun ei ole yhteistä kieltä, ei yhteistä käyttäytymismallia, ei myöskään ole vastuuta. Ulkomailla voin ottaa kuvan köyhästä miehestä ja työstää siihen liittyvää teosta rauhallisesti mielin työhuoneellani kaukana Suomessa. Jos taas otan kuvan kotikaupungissani, saatan törmätä kyseiseen mieheen heti huomenna. Ehkä vieraskieliselle matkaajalle myös annetaan tietystä määrin anteeksi se, että käyttäytyy kulttuurista poiketen kysellen tai tehden tyhmiään. Suomi on muutoinkin maana ehkä armottomimpia ja haastavimpia tämän kaltaiseen sosiaalisen kanssakäymisen ja yksityisyyden rajojen rikkomiseen. Myös taiteen tekeminen on suomalaisen silmille melko vierasta.

LÄHESTYMISEN VAIKEUDESTA

Sulkeutunutta suomalaista on joskus vaikea lukea. Toisinaan on vaikea tietää kuinka kohdattu ihminen reagoi. Liittyykö kohtaamiseen hänen puoleltaan aggressiivisuutta tai pelkoa? Virtaako hänessä iloisen mielen sijasta jokin huume, alkoholi tai vaikkapa mielisairaus? Syrjäytyneen kohtaamiseen liittyy yhä suurempia muuttujia sekä luotaan työntäviä että lähestymistä helpottavia.

Kuva 8. Toni R. Toivonen. 2011.
Katoamisen estetiikka. osia teoksesta.
messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakkii, ym.
9,5 x 6,5 cm.

Mikä on vastuu, kun mitään en pysty tarjoamaan, vain että kerron tarinan, mikä muutoin katoaa kosmiseen pullonpörrittäjien unohdettuun maahan?

Kuva 9. Toni R. Toivonen. 2011.
Katoamisen estetiikka. osia teoksesta.
messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniaki, ym.
9,5 x 6,5 cm.

Ahdistaa.

Lähestymisestä on kasvanut muuri, joka kasvaa mitä enemmän tutkin tätä asiaa. Seison risteyksessä ja huokaisen, talutan pyörääni aina nämä viisikymmentä metriä matkasta. Tilauksesta tapahtuu jotakin odottamatonta, tilaisuus kävelee kohti ja aloittaa keskustelun pahoitellen, että häiritsee, tuskin tietoisena siitä, että häntä olinkin oikeastaan odottanut.

KOKONAINEN LEHMÄ

Hän esittelee hapertuneen lätsän alta paljastamaansa poltetun siennan väristä kaljuaan ja aloittaa voitelun rikkinäisillä mutta hyvin kohteliailla lausahduksilla.

– *”Mul on tällaset hiukset mut sul on tiekkö siistimmät”*

– *”saanko kysyy, saanko kysyy”*

– *”en mä muuten ois tiekkö uskonut mutta tiekkö mistä näin, ensiksi silmistä ja toiseksi tosta pää bandannasta”*

Mietin ja vertailin yhtäläisyyksiämme ääneti.

Hän on entinen taiteilija, ”oman tiensä kulkija”, lyijykynäpiirustukset pistävät lähelle sydäntään.

Kaverit käänisivät juuri viimeiset, viimeiset kymmenen tai kaksikin kymmentä euroa. Mitä nöyrimmin hän tuli ja pyysi, että lähestyisin edes parilla sentillä.

Pistin merkille tämän kyseisen kadunmiehen pyytävän senttiä, ei ”hugea” eli markkaa niin kuin vanhan koulun pullonpyörittäjillä tuntuu olevan tapana. Hän oli ajan tasalla.

Ei, hän on vasta *”fiftytuu”* vanha.

Tosi tai ei, pidin kahta euronmaan kolikkoa muutamasta kuvasta ja esittelykierroksesta hänen maailmaansa halpana hintana ja maksoin siitä iloiten, satakertaisesti. Ja olihan hän ryöstetty tosiaan, jos ei muun kuin oman itsensä, viinan ja ehkä valtion tai kohtalon toimesta.

Hän olisi piirtänyt teoksenkin tosta noin vaan. Jäin miettimään millaisen kuvan hän olisi "maalannut" minusta? Kyllä harmittaa, ettei minulla taiteilijana ollut eikä koskaan tietenkään olekaan mukanaani kynää tai sitten paperia.

Mukava mies ja se on kai hymy kun jäi kättelystä käteen...

Hetkinen, Veikko, Veijo? Mikä se nimi oli? Onko tämä se sama entinen taiteilijanimi kun Linnapubissa asuu ja kuulopuheiden mukaan hyvin huolella spugeutuu? (No ei, ei se se ollut, otin tästä toki myöhemmin selvää.)

– *"Tossa mä olin töissä, ja nyt tulee hauska juttu, nimenomaan OLIN.."*

Mies viittoo ehkä sittenkin englanninpunaisen kaljunsä ylitse kohti meistä lähintä, aivan selkäni takana olevaa rakennusta. Hän haluaa näyttää jotakin ja yllättäen huomaa jo lähteneeni hänen mukaansa. Kaikista maailmamme taloista satuimme olemaan juuri hänen entisten työtilojensa edessä. Talo on minulle entuudestaan jo tuttu sen hävyttömän yltäkyläisestä arkkitehtuuristaan. Tuo marmoroitu rappukäytävä, jossa nyt uuden iloisen ja viitteellisen etanolin tuoksuisen tuttavuuteni kanssa seisomme, on ehdottomasti Turun hienoimpia.

Hän esitteli entistä työhuonettaan, nykyistä käsityökompleksia, jossa vanhemmanpuoliset naiset kurkkivat minua ja kovaäänistä opastani varoen kangaspuidensa takaa.

– *"Tän talon mä tunnen, aika hyvin"*

– *"Tossa oli mun työhuone ja tossa oli tiekkö mikä,*

tossa huoneessa oli lehmä, kokonainen lehmä..."

Lehmä? Varmistin.

– *"No Lehmä."*

Lieneekö tarina totta vai syntyikö hetken mielijohteesta viereisen talon ja yhdessä omien unelmien läsnäoloista, oli tarina hyvinkin totta toisella tasolla: totta minulle kuulijana ja totta hänelle hänen paetessaan nykyhetkeä tarinaansa.

Hän irvistää kameran edessä ja sanoo:

– *"Ota nyt kuva."*

*Aamulla kävelee torille,
Päivät soittaa haitaria,
Illat kerää pulloja.*

– *”Naiset ovat kauneimmillaan pohjoismaissa,”*
– *”Suomessa naiset ovat liian kauniita.”*

– Pulloja keräävä Romanian kiertolainen

Tarinat

MAAILMANLOPUN MATKAOPAS

Sain kuulla, että Tanskassa erään kaupungin infopisteestä löytyy erilainen esite opastetusta kierroksesta kaupungin nähtävyyksille. Esitteen mukaan koditon mies, jonka löytää joka päivä saman torin samalta kulmalta puolenpäivän aikaan, kierrättää halukkaita ympäri kaupungin esitellen hänelle tärkeitä paikkoja, esitellen kaupungin katuja eri näkökulmasta. Kierros kestää tunnin tai joskus kolme, riippuen siitä, kuinka juttutuulella opas sattuu milloinkin olemaan. Mitä ilmeisimmin sana tästä erikoislaatusesta oppaasta on kulkeutunut kaupungin ulkopuolelle, sillä myös Tanskan saaristossa on tavattu koditon mies, joka kierrättää turisteja tällä samalla kaavalla.

HEIDÄN NIMEÄMINEN

Eräs asia jota olen pohtinut on teosten nimeäminen tai ennemminkin näiden henkilöiden nimeäminen, sillä nimeessään puhtaasti kasvoja esittävää teosta, antaa tavallaan nimen myös itse henkilölle.

PAUSEMIES

Mies kävelee hitaasti, mittaa katuja kaupan eteen ja pysähtyy. Ohikulkija huomaa pysähtyneen, käy itse kaupassa. Lähtiessään kulkija huomaa miehen edelleen kaupan edessä, täysin samassa asennossa. On ikään kuin joku olisi painanut videolaitteen pause-nappulaa, pysäyttänyt ohjelman käydäkseen jääkaapilla.

Nimi ”Pause-mies” on onnistunut kuvatessaan henkilön varmasti mutkikasta elämää, sairautta, sen kanssa elämistä, pysähtymistä ja toisaalta myös katsojan pysähtymistä teoksen ja aiheen äärellä. Nimellä on kuitenkin myös ikävä kaiku. Mikäli kyseinen henkilö kuulisi itseään kutsuttavan tällä nimellä, näkisi hän tuskin nimen nerokkuutta. Varmemmin hän näkisi vain sen, kuinka yksi asia, ensimmäinen asia on määrittelevä hänet. Koska ennakkoluulojen karistaminen on tekemiselleni ehdottoman tärkeää, on teosten nimeämistäkin mietittävä erityisen huolellisesti.

Mies on kuulemani mukaan erittäin ujo. Hiljaisella äänellään hän yrittää vastata sille harvalle kuka häntä sattuu puhuttelemaan. Toisinaan hän saa hermokohtauksen ja huu-taa takaraivonsa karrelle, sillä sosiaalinen kanssakäyminen on hänelle ilmeisen vaikeaa. Ja kuinka sitten lähestyä tällaista henkilöä, herkkää mutta mielenkiintoista ja vannomatta erikoisenlaatuista viisautta omaavaa?

Kuva 10. Toni R. Toivonen. 2011.
Katoamisen estetiikka. osia teoksesta.
messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym.
9,5 x 6,5 cm.

Moraali

HENKILÖ TUNNISTETTU TEOKSESTANI

Ensireaktio: poistan kyseisen teoksen sarjasta. Missä on kuvattavien henkilöiden yksityisyys? Toinen reaktio: tunnistettavuus tuo teoskokonaisuuteen tietyn lisän: "mä tiedän ton tyypin, se hengaa aina siellä ja siellä". Jos kaikilta kuvatuilta ei ole kysytty lupaa, on pohdittava kuinka esittää teos, kuinka saattaa teos tilaan, jossa henkilön tunnistettavuus on läsnä ja epävarma samanaikaisesti. Teoksissa, joissa kuvatululta henkilöltä on kysytty lupa, toimii tunnistettavuus jopa tehokeinona niin kauan, kunnes teoksella voidaan olettaa olevan negatiivista vaikutusta kyseisen henkilön elämään esim. leimaamalla kerjäläiseksi.

Tunnistettavuus ei ole teoksilleni kuitenkaan välttämättömyys, enhän tee muotokuvia vaan ennemminkin henkilökuva, kuvaa kodittomuudesta, ihmisyydestä, muotokuvia tarinoista. Pysin siis välittämään teokseni kasvoille tietyn olemuksen, totuuden, ristiriitaisuuden mikäli sellaisen kohtaan. En maalaa kasvon uurteita, jotta niiden avulla henkilö voidaan tunnistaa vaan jotta ne ilmentävät asioita, jotka ovat saaneet ne aikaan. Osittain tästä syystä koen myös, että lähes sadasta pienemmästä kodittomasta koostuvan teoksen kohdalla voin käyttää samaa mallia useammin kuin kerran, mikäli jokainen teos onnistuu visuaalisesti ja onnistuu myös kuvaamaan henkilön sisältöä uudella tavalla antaen teoskokonaisuudelle aina jotakin lisää. Muutamassa teoksen henkilökuva hahmo lähenlee melkein abstrakteja elementtejä. Koen abstraktien teososien tuovan teoskokonaisuudelle yhdenlaisen "figuurin" lisää, puhuvan niistä asioista, jotka ovat ehkä vieläkin vaikeammin nähtävillä.

HYVÄNTEKEMISEN ILMENTYMÄT

Projektin puitteissa olen kohdannut ihmisen ihmisenä, hänet jonka ääntä ei haluta kuulla, jonka olemassaolo mieluummin kielletään siinä pelossa, että kyseinen henkilö koskettaa meitä ja meidän muutenkin monimutkaistuvaa yksinäistä elämäämme. Olen kuunnellut ja pysähtynyt näkemään tarinoita, joita emme huomaa, tuonut niitä sekä itse asiaa esille. Oikeammin en puhu kodittomuudesta vaan pyrin taiteellisella tekemiselläni ihmisyyden säilyttämiseen, meille tarjotun onnen kyseenalaistamiseen ja todellisen onnellisuuden etsimiseen. Tämän kaiken teen niillä pienillä resursseilla ja kyvyillä jotka minulle on annettu.

Kuva 11. Toni R. Toivonen. 2011.
Katoamisen estetiikka. osia teoksesta.
messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym.
9,5 x 6,5 cm.

Syyt

"Kodittomuus" minussa ajoi kyseisen projektin äärelle. Tunnetaan olevani eniten kotona silloin, kun olen matkalla. Pysin kohti käsitteellistä kodittomuutta, sillä siinä löydän henkisen kotini. Pohjimmiltani tutkin sitä tunnetta, kun ei tunne koskaan olevansa oikeassa paikassa, ei kotonaan ja taas sitä, kuinka toisinaan voin tuntea olevani kotonani missä vaan. Oma henkilöhistoriani vaikuttaa jokaiseen tekemääni työhön ja jokainen teokseni onkin tavalla tai toisella omakuvallinen.

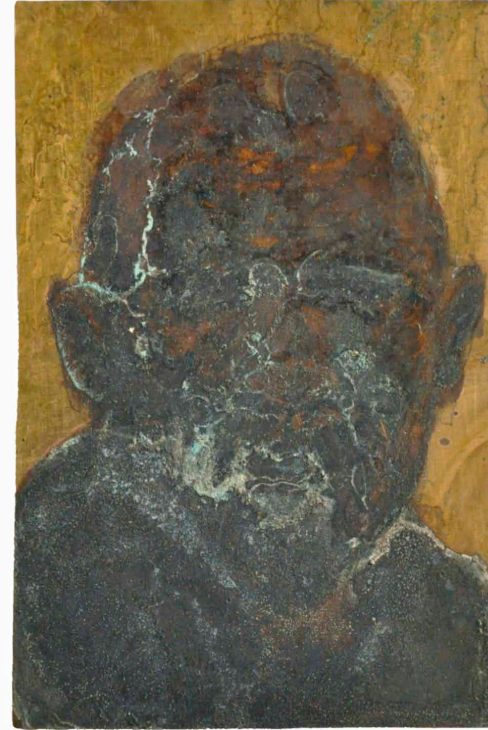
Jos teen muotokuvan hänestä, on sen oltava passiivinen, vaikka asia onkin kaikista aktiivisin. Toisinaan se, mikä on hyvää materiaalia taiteelle, ei ole yhtä hyväksi sielulle.

– *”Älä ikinä erehdy sille soittaa, sä et pääse siitä ikinä eroon sen jälkeen. Mä ymmärrän toki että sekin on ollut lapsi ja joskus ihana veli mutta kun viina muutti ihmisen täysin ja sillä oli kyllä ihan hyvät kortit mutta pelasi ne vain väärin.”*

– *Tiedän kyllä. Olen ehkä enemmän kiinnostunut siitä, kuinka hänet nähdään meidän suvussamme, kuin itse henkilöstä, vaikka toisaalta kiinnostaisi kuulla miten hän elämänsä näkee.*

– *”Niinpä. Ei ole tytöilläkään varmaan kivoja muistoja isästään. Ja nyt nukkumaan. Huomenna aamulla mökille.”*

Äitinsä hautajaisiin hän kuitenkin ilmestyi, vaikuttaisi olevan selvin päin. Istui viereemme ja kysyi hiljaisella äänellä: – *”Ketä noi tytöt tossa takana on?”* – *”Ne on sun tyttäres, pitäis kai tunnistaa.”* Hänen ilmeensä oli mieleenpainuva. – *”Pitäis kai mennä tervehtimään”* hän jatkoi. Ja tervehtimäänhän tuo meni, kaksi riviä taaksepäin kahden jo kohta kolmekymppisen tyttärensä eteen ja esitteli itsensä, jonka jälkeen esitti vielä kysymyksen: – *”Kumpi on kumpi?”* Rohkeampi tyttäristä vastasi kysymykseen: – *”No arvaa.”*

Kuva 12. Toni R. Toivonen. 2011.
Katoamisen estetiikka. osia teoksesta.
messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym.
9,5 x 6,5 cm.

Ehkä tämä on myös ajankohtaista kun miettii kuinka paljon syrjäytymistä tapahtuu esimerkiksi nuorten miesten kohdalla.

TEKEMISENI LYHYESTI

Kuvaan mielelläni köyhiä ja eritavoin kodittomia, sillä heissä olen havainnut viitteen erilaisesta onnellisuudesta. Samaistun helpommin syrjäytyneeseen, joka ei tunne tätä yhteiskuntaa omakseen, kuin heihin, joita kutsutaan normaaleiksi. Olen kiinnostunut jonkinlaisesta yhteiskunnasta yhteiskunnan takana, vielä itselleni määrittelemättömästä luonnontilasta ja tarinoista, joita eritavalla maailmaa katsovilla on maalailla. Niin kuin Joonatan, jota lokille ominainen käyttäytyminen ei kiinnosta. Syntyy tarve etsiä muuta ja kun huomaa siipien kantavan, syntyy erityyppinen usko elämään.

Tekemäni matkat köyhiin maihin, keskusteluni tapaamieni ihmisten kanssa slummeissa ja viidakoissa ovat osaltaan johdatelleet minut syrjäytymisen tarinoiden ja sitä kautta opinnäytetyöprojektini äärelle. Viimeisen vuoden ajan olen jatkanut samaa tutkimustani kodittomuudesta Suomessa, etsien tarinoita ja ihmisiä aavistuksen lähempää.

KODITTOMUUS MINUSSA

Lähelläni on myös konkreettista kodittomuutta. Henkilö, joka tuntee normaaliuden vaikeaksi on kuitenkin siivottu pois silmistä. Myös omilla elämänvalinnoillani, taiteilijan ammatinvalinnalla etupäässä on yllättäen samankaltainen kaiku.

OMAKUVASTA TOISENKUVAKSI

Teoksiani varten olen tutkinut erilaisia kodittomuuden ilmentymiä sekä negatiivisia että positiivisia sellaisia. Olen tutustunut muun muassa pieneen viidakossa asuvaan joukkoon ihmisiä, jotka elävät kaukana muusta yhteiskunnasta, seurannut ja dokumentoinut turkulaisten kodittomien elämää ja haastatellut Suomeen rantautuneita Romanian kiertolaisia.

Taiteen tekeminen on minulle tutkimusmatka ihmisyyteen, prosessi, jossa tutkiva näkökulma ja taiteen tekemisen tapa sekä sitä varten kerätty laaja tutkimusaineisto kertovat vakavasta suhtautumisesta taiteeseeni.

1. olenpa kuinka mielenvikainen tahansa, saan näiden toistuvien ideoiden kautta helposti otteen yhdestä ainoasta, tyhjästä figuurista, joka on pelkästään pakotien figuuri; itse asiassa elätellenkin omahyväistä haavekuvaa *toisesta roolista*: sellaisen henkilön roolista joka "pääsee palkhästä".

rakastuneen diskurssi on paikka joka sulkee Ulospääsyt lukkojen taakse.

2.

rakennan fiktion, minusta tulee taiteilija, maalaan taulun, avaan itselleni ulospääsyt; *idea tulee näkyväksi* jälleennäkeminen täynnä arvokkuutta. Katastrofin *taide* tyynnyttää mieleni.

3. olen kaksin verroin "kiikissä": kiikissä oman järjestelmäni sisällä ja kiikissä koska en voi korvata sitä toisella. Vaikuttaa siltä että tämä kaksinkertainen solmu määrittää tietyyppistä hulluutta (ansa napsahtaa kiinni, kun onnettomuudelle ei ole vastakohtaa: "päästäkseni palkhästä" minun olisi päästävä järjestelmän ulkopuolelle

Kuva 13. Toni R. Toivonen. 2011. Runo *Omakuullinen*.

Kuva 14. Toni R. Toivonen. 2012.
Kuva työn alla olevasta teoksesta
Joonatan. Öljy, Kangas. 225cm x 165cm.

Pullonpyöritystä nurmikolla...

ja hyvin mielivalentainen teksti siitä "mitä sitten tapahtui"

Ukot ruokkivat lokkeja puistossa, linnuista likaisinta. Illallisenä, ilmasta pullean ranskanleivän syöttivät lähes täysin ympärille kerääntyneille linnuille. Yksi linnuista oli hieman syrjällä. Selkeinten muistin sen nimen, millä tuo toinen Kupittaaan-puistojen herra siivekästä ystäväänsä kutsui: sen hän oli nimennyt Joonataniksi.

– "Jättäkää nyt Joonatanille vähän".

– "Hei antakaa Joonatanillekin".

Leipä hupeni ja sen jälkeen kun lensi "viimeinen pala", lensi vielä monta samanlaista. Leipä loppui, nauru hiljeni. Toinen vielä vaitonaisesti hymyilevistä ukoista nousi, otti kamsansa ja lähti. Toinen jäi, levitti petinsä ja kävi maahan maakaamaan. Myöhemmin poliisi partioi puistossa löytämättä nukkuvaa.

Kuka on Joonatan?

"Lokki Joonatan on kirja lokista, joka rakastaa lentämistä, mutta tämä ei ole vain kirja, vaan tunne rajattomasta vapaudesta. Se on kuin raamattu niille, jotka haluavat elää ilman rajoituksia tiellään, ponnistelevat ymmärtääkseen näkymätöntä elämän periaatetta ja jotka haluavat nousta tietämättömyydestä oivallisuuteen ja viisauteen." (Purushottam And Omi 2005.)

Lokki Joonatan on lokki. Muiden lokkien tapellessaan päivät saadakseen kalansa, Joonatan on toisaalla ja laihtuu. Se ei tunne nälkää, ei ainakaan nälkää siinä missä vatsaa täytetään ja tyhjennetään vaan kuitenkin toisenlaista nälkää, nälkää tehdä jotakin suurta, nälkää tietoa ja osaamista kohtaan. Muut eivät ymmärrä, ne eivät välitä ja karkottavat

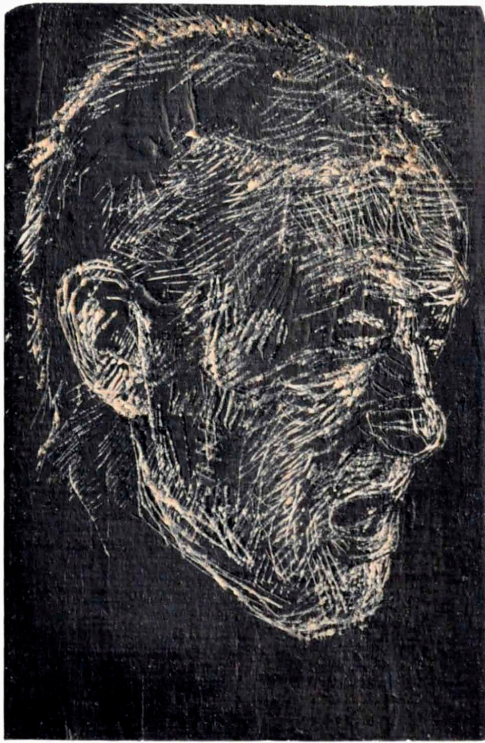
Joonatanin yhteiskunnastaan.

Joonatan käy pohjalla mutta nousee jaloilleen, siivilleen oikeammin. Joonatan ylittää lokin rajat ja alkaa hohtaa, kääntää lopulta vasta-ajattelijat näkemään, että oli oikeassa kaiken aikaa ja että saavutti onnellisuuden, halutessaan enemmän, ollessaan erilainen.

"Hänestä tuli hylkiö, koska hän oli vastuuton, mutta hän jatkoi silti tiedon etsintää. Kirja pyrkii sanomaan meille, että olemme vapaita menemään minne haluamme ja olemaan mitä tahdomme. Se on yksi parhaita seitsemänkymmentäluvulla kirjoitettuja filosofiaan liittyviä kirjoja. Kirja rohkaisee meitä ymmärtämään mitä me oikeastaan olemme ja löytämään itsemme. Se kertoo meille, että voimme voittaa kaikki rajoitukset kärsivällisyydellä ja että olemme kaikki osa rajoittamatonta vapautta." (Purushottam And Omi 2005.)

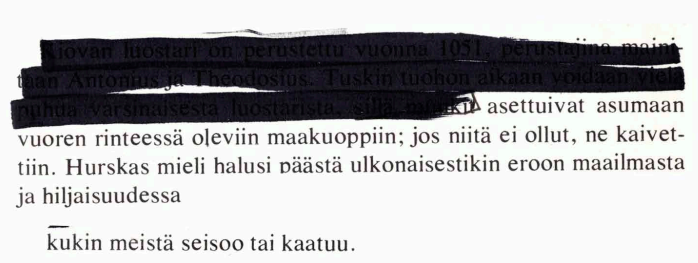
Se, että tämä Kupittaaan-puistojen herra kutsui valkoista ystäväänsä Joonataniksi, ei ehkä ole vain sattumaa. Mielestäni se kieli siitä, että kyseinen hahmo on yllättävänkin tietoinen osastaan tässä kaikessa. Myöhemmin Joonatanista tulee opettaja, joka levittää viisauttaan vapaudesta omasta kohtalostaan piittaamatta. Näin vastauksia ainaisten kysymysten takana. Koska seurasin kahta koditonta koko illan aina yöhön asti, tulin lukeneeksi kirjan, joka jakaa ymmärrystä vapaudesta, ahdistuksesta ja itsensä ylittämisestä, itseensä uskomisesta silloinkin, kun kukaan muu ei usko, niistä asioista jotka yllättäen liittyvät myös omiin elämäntaloihini. (Bach 2010.)

"Kotia minulla ei ole. Laumaakaan minulla ei ole. Minut on karkotettu. Ja me lennämme nyt voimakkaan vuoristotuulen kannattamina. Parin, kolmen kilometrin korkeudessa. Sen korkeammalle minä en jaksa tätä vanhaa runkoani nostaa. – Mutta jaksathan sinä Joonatan." (Bach 2010, 47.)

Kuva 15. Toni R. Toivonen. 2011.
Katoamisen estetiikka. osia teoksesta.
messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym.
9,5 x 6,5 cm.

Ensimmäinen ja näkyvämpi osuus taiteen tekemistä on aiheen tutkiminen, antropologinen matka ihmisyyteen, kohtaaminen. Toinen osa on se yksinäisyys, maan alaiseen kuoppaan kaivautuminen, itse maalaaminen ja taiteelliset valinnat. Nämä osiot ilmentyvät myös itse teoksen rakenteessa. Yksittäisellä teoksella on julkinen sanoma, taiteelliset ratkaisut ja ulkoasu sekä sisempi liikkeellepaneva syy.

Kuva 16. Toni R. Toivonen. 2012.
Runo *Maakuoppa*.

Taiteelliset valinnat

NIMEÄMINEN

Kuva kodittomasta voi olla myös "nimetön".

"Katoamisen estetiikka", sanoja J. K. Ihalaisen runosta, jonka muistan. Sanapari, jonka rooli oli runossa pieni takertui mieleeni, ei kuulostanut oikein miltään. Myöhemmin kodittomuuden aihetta työstäessäni tuo sanapari ilmestyi minulle, yhtäkkiä sillä oli merkitys, sillä oli väliä. (Siliconpriest 2010.)

KUKA TAHANSA MEISTÄ

Jotkut teoksen hahmoista eivät näytä niin kodittomilta. Myös esimerkkinä, kun taiteilija käyttää omakuvaa puhuakseen asioista, joihin ei välttämättä ole kytketty, syntyy ristiriita. Tekijän on oltava sisällä aiheessa, josta hän puhuu. Toisaalta se, että hyvinvoiva puhuu pahoinvoinnista, se että galleriaan tuodaan jotakin, joka ei ole galleriaa koskaan omin silmin nähnytkään, on kommentti sinänsä. Entä mistä se viestii, jos kuvan henkilö ei selkeästi näytä kodittomalta mutta yhdessä muiden kanssa hänet voidaan yhdistää tähän teemaan? Mikä on tällaisen teososan merkitys, onko sillä edes semmoista vai onko se enemmänkin haitaksi kokonaisuuden uskottavuudelle?

En usko, että on haitallista kyseenalaistaa, miten yksittäinen teos putoaa vallitsevaan aiheeseen, pohtia mitä on kodittomuus ja kuinka lähellä tai kaukana se on? Myös esimerkiksi pakenemalla esittävyttä ja jättämällä teoksen enemmän auki, luon keskustelua jäykkien vastausten sijaan, näytän, että teoksessa on vielä tilaa uusille, tilaa ajatukselle, kuinka teoksen hahmo voi olla kuka tahansa meistä. Yhtenä ajatuksena oli myös etsiä ja haastatella omanikäisiä 20–35-vuotiaita suomalaisia kodittomia, ihmisiä, joilla on näennäisesti vielä mahdollisuus valita.

Omakuvista päädyin heijastelemaan pidempiaikaista tutkimusta onnesta muissa. Ihmishahmoista taas olen päätenyt kuvaamaan pelkkiä kasvoja, sanoen niillä kaiken tarpeellisen ja yksinkertaistaen maalauksen muodon, jättäen näin enemmän tilaa materiaalille, ilmaisulle ja tunteelle.

Katoamisen vaara ja suloisuus.

Vaikka negatiivisen kodittomuuden yleisväritys on surullinen, piilee sitä kohtaan minussa samalla kiinnostus. Ruma on kaunista, niin sanotaan. Onko eettisesti ristiriitaista luoda kurjuudesta kaunista vaan ei esteettisesti.

TILASSA

Tilan kokemisella on myös yhä kasvava osa tekemisessäni. Hyvä maalaus ei ole kehysten sisällä vaan myös tilassa näkymättömänä, teosten, aiheen ja katsojan välisenä jännitteenä. Haluan luoda tilan, joka edustaa tietynlaista henkistä tilaa, johon pystyn luomaan tietyn paineen tunteen. Pysin tilan ja katsojan haltuunottoon. Katsojan ja teoksen väliseen voimakkaaseen keskusteluun, jota suurikokoiset, materiaaliset teokset hallitsevat mutta jotka inhimillisyydellään päästävät katsojan todella lähelle. Haen syrjäytymisen teemalleni, katoamiselle kontrastia ja näkyvyyttä paikan ylevyydellä. Vaikka suurehkot teokseni vaativat seinättilaa, haluan kuitenkin pitää taiteen kokemisen melko intiiminä.

”It has to be big to be intimate.” – Mark Rothko

Rothkon Kappelin nähdessään eräs katsojista alkoi itkeä, toinen meditoimaan teosten edessä. Tavoitteeni on sama.

Tarkoitukseni oli tuoda kuulemiani sekä negatiivisia että positiivisia tarinoita kodittomuudesta tilaan myös tekstin muodossa. Pidättäydyin kuitenkin sotkemasta selittävää tai muutoin kirjallista työskentelyä kuvan kanssa. Näin annan tilaa sekä luottamukseni kuvalle. Tähän kirjalliseen opinnäytteeseeni olen yhdistänyt taiteellista kielen ja tekstin käyttöä ja tämä kirjallinen tuotos on luettavissa näytelytilassa yhdessä teosten kanssa. Joskin sanalla voidaan vain ikään kuin kääntää kuvan kieltä toiseksi muuttaen aina alkuperäistä, antaen siitä vain yksi tulkinta ja näinkin lyhyessä tekstissä, jättäen hyvin paljon sanomatta hiljaisesta prosessista, joka käsittää vuoden ajalta jokaisen valveilla olemisen minuutin, vuoden ajatukset projektin parissa.

TEOSTEN SISÄISET VALINNAT

Ilmeiden passiivisuus ja aktiivisuus.

Teosteni hahmot eivät noudata asennoillaan ja eleillään perinteisen muotokuvan kaavaa. Kasvot eivät katso kohti, eivätkä näin ollen haasta katsojaa. Näin ne myös kertovat katsojalle muotokuvatun olevan muotokuva perinteen ulkopuolelta. Poispotkitun katse katsoo pois katsojasta, kuten kadulla kulkevan katse pois kodittomasta. Vaikka teoksen hahmo ei haasta katsojaa, ottaa teoksen suuri koko ja voimakas maalaamisen tyyli haltuun keskustelun katsojan ja maalauksen välillä.

Taiteen tehtävä on kyseenalaistaa mutta myös tarjota vastauksia. En halua tarjota puhdasta epätoivoa vaan tuoda mukaan myös positiivisempia teoksia. Yksiulotteisten tunteiden kuvaaminen nostattaa turhautumistani. Ei puhdasta surua, vihaa, onnellisuutta vaan niiden toisinaan hyvin ristiriitaisiakin yhdistelmiä. Ehkä kaunein tunne on haikeus, johon sisältyy surua mutta toisaalta myös hyväksymistä, jopa

toivoa. Pysin tuomaan yksittäiseen teokseen voimakkaan tunteen, joskaan en itsestään selvää sellaista. Vastauksena näen esimerkiksi sen, kuinka voi nähdä onnellisuutta ihmisessä, jolla ei määritelmieni mukaan ole ”mitään”.

”He suggested that the ingredients of a painting should include dramatism, tragedy and a clear occupation with death.” – Mark Rothkon maalauksen rakenteesta tuntematon tekijä

AJATUKSIA KESKUSTELUSTA SÁNDOR VÁLYN KANSSA

Sándor Vály (2012) kertoo kirjassaan Erään maalarin merkintöjä 2006-2010 myyttien puutteen kiskoneen mukaan myös taiteen ja sen silloin siinä samassa menettäneensä myös alkuperäisen julkisuutensa laadun. – ”Taiteen julkisuus devalvoitui markkinajulkisuudeksi, ja taide pakotettiin kaupallistumisen ja yksityistämisen ikeeseen. Se alennettiin tavaraksi, tuotteeksi, ja nyt taiteilijankin oli pakko luoda taidetta vain henkensä pitimiksi.” (Vály 2012.)

Järkytys oli suuri, sillä taiteelle oli kuulunut itseisarvo ihmisen luomisvoiman ilmaisijana. Aikakausi alensi taiteen, riisti siltä sen alkuperäisen olemuksen, teki siitä välineen viihdeteollisuuden tuotteen massoille ja niin se oli juuri myyttien menetyksen vuoksi perinteen tulkinnan, ymmärryksen puutteessa menettänyt merkityksensä. Näin taide oli yksityistetty eikä sen tarkoitus ilmennyt enää muussa, kuin pinnallisessa omaperäisyydessä ja kilpailussa, joka pakotti taiteilijan erottumaan kilpakumppaneistaan. Sivuseikkana huomautettakoon, että tämä on osaltaan johtanut muun muassa katkeroituneeseen taidemaailman ilmapiiiriin ja taiteilijan erakoitumiseen. Syntyy asenne jossa kaveruudelle ei ole tilaa kaikkien ollessa kilpailijoita keskenään. (Vály 2012.)

Onko taide enää minkään korkeamman totuuden palveluksessa? Se ei näytä pyrkivän olemassaolonsa todelliseen tavoitteeseen, ihmisen luovan voiman ilmentäjänä vaan tuntuu palvelevan ainoastaan ”itsetarkoituksellista yksinäistymistä”. Yhteiskunta on repinyt mukaansa taiteen, lah-

jonut sen, katsonut tyytyväisenä omaa kuvaansa ”taiteen kuvastimesta” ja menettänyt sittemmin myös tuon kuvan. (Vály 2012.)

Elämyskulttuuri jossa elämme on imeskellyt taiteen ja politiikan, päästänyt ”hurmaavia sankareita” janoavan yleisön valtaan, synnyttänyt tavarastetiikan, jonka tavoite, itseisarvo on vaikutuksen tekeminen, ei sisältö. (Vály 2012.)

On päästävä irti ulkoisista vaikuttajista, yhä lähemmäksi teoksia, joita haluan nähdä, joita haluan tehdä. Taide on loitonnut alkuperäisestä hiljaisen määrittelemättömästä, luontevasta tarkoituksestaan. Vuosituhannet on taidetta tehty sotkettuna muuhun, kuin luomisen tarpeeseen, milloin kirkolle, hoville, porvarille. Vasta aukeamassa on kertomus siitä, mitä on taide jonka tekijä teki itsen määrittelemättömien pakotteiden voimasta, niin kuin se oli alun perin tarkoitettukin. – Näin ainakin heidän kohdallaan, jotka pystyvät sivuuttamaan sen pelon, joka vaivaa meistä 99-prosenttia, kyseenalaistamasta sen, mikä on syötetty ja tarttumasta siihen mikä ei ole varmaa.

Keskustelussamme taiteilija Sándor Vályin kanssa painottui taiteen kehykset, itse taiteen tekeminen ja taiteilijan rooli. Vaikka tunnen, että olen muutama vuosi sitten onnistunut irtaantumaan melkoisesti aikaisemmasta jokseenkin tasapaksun vakuuttavasta tekemisestäni, huomaan edelleen todistelevani tiettyjä asioita: kykyä realismiin sekä ajankäyttöäni, jonka tulisi näkyä teosten monimutkaisuudessa. Tosiasiassa uskon kuitenkin ulkopuolisesti toimettomalta näyttävän ajan, teoksen edessä vietettyjen tuntien sekä aiheen että oman ilmaisun parissa vietettyjen vuosien näkyvän etenkin yksinkertaiselta tuntuuissa teoksissa hallintana ja hallitsemattomaksi päästettyjen vaistojen varmuutena. Kaikesta huolimatta huomaan edelleen hakevani jollakin tasolla hyväksyntää. Tarvitaan irtiotto. Tarvitaan uusi kriisi.

Keskustelumme vei enemmän taiteen luonteeseen ja taiteilijan rooliin kuin yksittäiseen teokseen. Taide syntyy vain puhtainta mahdollista kanavointia käyttämällä, unohtamalla ulkoiset tekijät. Tarvittaessa on unohtettava jopa opittu muoto ja kieli ja rakennettava perusteet uudestaan.

Kun nyt kysytään kodittomuudesta ja taiteen tekemisestäni, vastaan yhä yksinkertaisemmin tekemiseni liittyvän ihmisyyteen ja sen käsittävän kaiken. Teen taidetta yhä enemmän itselleni. Toisaalta voidaan kysyä, voiko taidetta koskaan tehdä täysin itselleen? Jos sanon tekeväni itselleni, on sekin tietty viesti, jonka haluan antaa toiselle. Pyrin kuitenkin lähestymään tekemistäni yksinkertaisella kysymyksellä, mitä haluan seinillä nähdä sekä tehdä teoksia joiden takana seistä, joiden tekeminen on syvän alkukantaista, haastavaa, antoisaa tai jopa *kivaa*.

ABSTRAKTIN KAUTTA MUOTOON

Viimeisimmät teokseni ovat rakentuneet abstraktin kautta muotoon. Teos syntyy yhä enemmän teoksen ehdoilla intuition värittäessä alueen, näyttäessä sen mitä tulee tehdä, mitä tulee säästää, mitä poistaa, näyttäessä kenen kasvot on sen alta kaivettava. Tunnen pääseväni näin lähemmäs sitä, mitä on taide. Näin pidän tekemisen rehellisenä ja tuoreena. Huomaan maalaamisen lyhenevän, värien kaikoavan, rakentamisen tarpeellistuvan, kun koneisto jumiuuu, kun unohdan teoksen ja alan kuunnella hypoteettista yleisöä. Taiteen tulee tulla sisältä, yhä enemmän intuitios-ta, irti ulkoisista vaikutteista, irti teemoista ja määritteistä, tyylisuunnista. Teos tulee esiin hyvin varovasti, vain oikeassa ympäristössä ja mielentilassa.

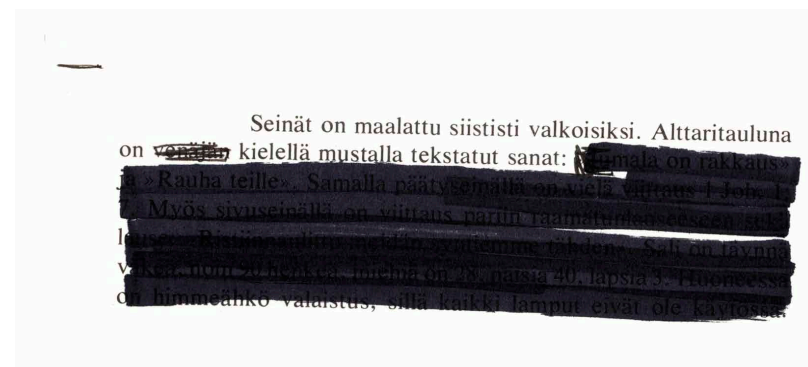
Maalin valuminen on Newtonin ongelma, ei minun.

Oikeastaan valuminen on linkki tekijän ja kuvattavan maailman välillä. Maalaamisen jäljet todentaa tekijänsä, kuvaavat yhtäläillä kohteen, kuin tekijänsä sisäistä maailmaa.

Maalaan pääasiassa öljyllä kankaalle. Öljyn lisäksi käytän niitä välineitä, jotka mitkä milloinkin intuitioni tielle osuvat. Jätän näkyviin tekemisen jälkiä, kuten hiilipiirustusta tai puhtaita maaliaine alueita: öljyä, dammaria, liquinia, pigmenttiä.

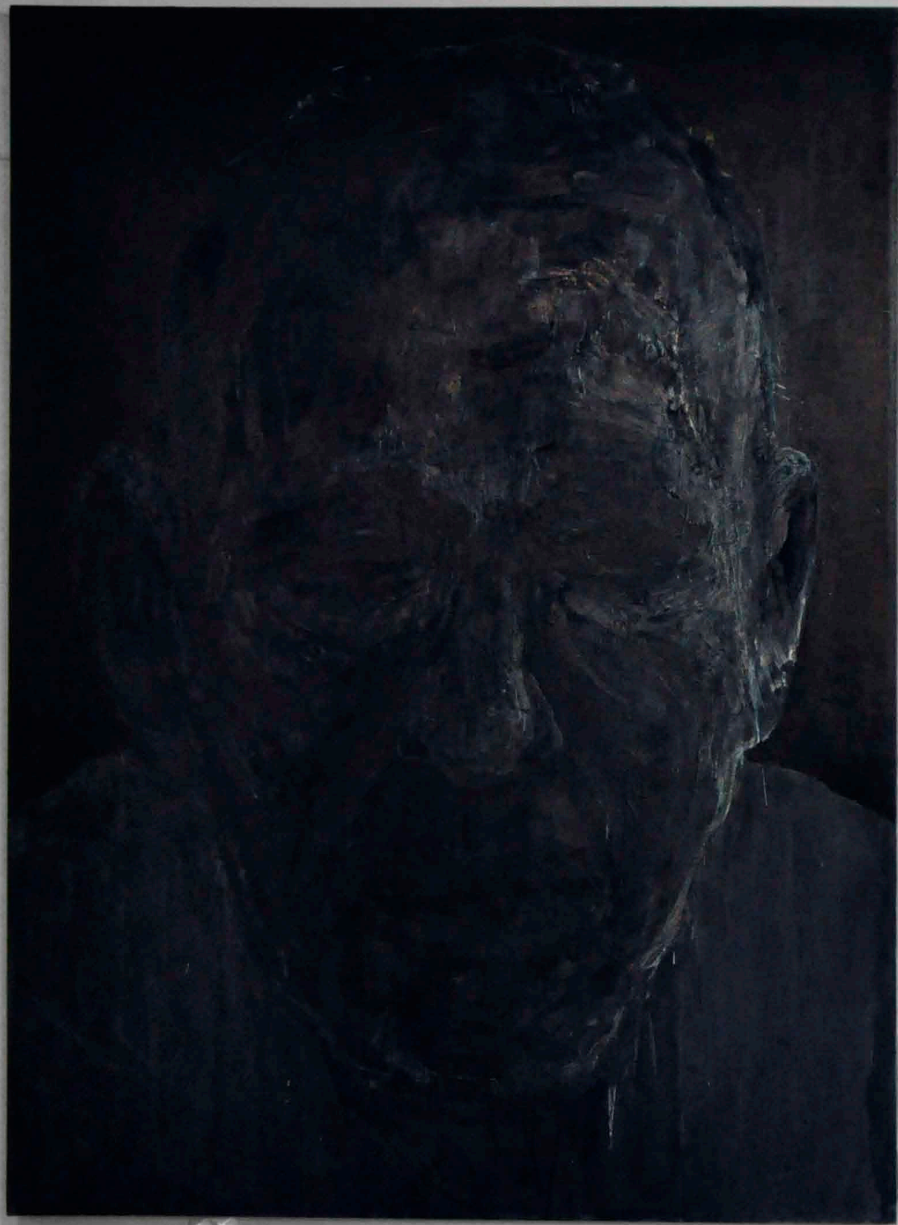
Kaikkea ei voi selittää. Kaikkeus syntyy, kun jokainen tulkitsee näkemäänsä. Ensin tapahtuu mustan kohtaaminen. Musta on voimakas, raskas mutta kevyt, tyhjä mutta täysi. Kun siirryn valosta pimeään, olen sokea. Musta ei olekaan musta. Kun antaa hetken, alkaa pimeästä erottamaan nyansseja, värejä, sitten muotoja ja kasvon piirteitä. Voin erottaa mustan katsovan mutta en voi hahmottaa sen katsetta. Tätä *pimeää* teosta ei voi koskaan täysin kohdata, sen näyttäytyessä erilaisena eri suunnista katsottuna. Kohtaaminen jää aina vajaaksi. Jos kuitenkin laittaa aikaa mustalle asialle, katsoo mustaa asiaa, sen eri puolia, voi rakentaa mustan asian eri olemisista syvemmän ymmärtämisen sitä kohtaan. Käsitteellisellä tasolla teoksen olemus puhuu ihmisyydestä helppoa tulkintaa väkevämmin.

Vajaa mustan kohtaaminen on luotaan työntävä, silti kiinnostava, voimakas, kappale. Se on "Vapahtaja olet sinä", "Olet maailmalle sentään satasen velkaa", "Tyhjää tyhjän päällä"... En ole vielä päättänyt.

Kuva 17. Toni R. Toivonen. 2012.
Runo *Musta*.

Kuva 18. Toni R. Toivonen. 2012.
Kuva työn alla olevasta teoksesta
Vapahtaja olet sinä. Öljy, Hiili, Kangas.
225cm x 165cm.

3

Lopun alkua

Taide on vahinkojen hallitsemista, niiden järjestämistä.

Pyrin maalaamaan yhä voimakkaampia ekspressiivis-realistisia teoksia, joissa korostuu maalaamisen akti ja jotka viestivät paikoitellen karkealla, paikoitellen runollisemmalla tekotavallaan tunteista teosten kasvojen takaa. Taiteessa on ihminen ja ihminen on itsen peilikuva, ihminen reagoi ihmiseen. Teosteni muoto on yksinkertaistunut kasvoihin, joilla voidaan käydä keskustelua lähes mistä tahansa aiheesta. Paksu materia, tekemisen jäljet, runsas lisääminen tai reilulla kädellä poistaminen ovat vahvoja elementtejä, jotka ovat omiaan väkevien tunteiden kuvaamiseen. Hahmo hajoaa yhä enemmän, syntyy kappale, tunne ja väri. Maalaus on taistelutanner. Taistelun jäljet jäävät yhä enemmän näkymään, elämään. Haluan oppia elämään enemmän ja enemmän maalauksen ja tunteen ehdoilla.

Ihmisyys, sosiaalipoliittisuus, kurjuus ja onnellisuus ovat asioita, joita olen tutkinut teoksissani. Näitä asioita ihmettelen edelleen. Tulen yhä etsimään ihmisiä ja tarinoita, syrjäytymistä, vapautta ja onnellisuutta. *Kodittomuus* ja nämä edellä mainitut määritteet tuntuvat kuitenkin jäävän yhä enemmän suuremman, hallitsevamman teeman alle.

Ei ole lähtökohtaa. Kaikki tekeminen on *yksi* teos. Kodittomuus on alkusanat tälle projektille. Ihmisyys on sen kantava juoni. Teokset ovat siinä esiintyviä hahmoja, joissa on kaikissa nähtävillä kokonaisuuden juoni, eri tavoin kussakin. On yllättäviä käännteitä, uusia hahmoja, mutta loppuratkaisua ei *yhdelle* teokselle ole.

... aina ja kaikkialla.

Oudessa on merikaupunki. Kaikki oudessalaiset tuntevat sen
nimen. Joka koinas on merimies. Tunteemattoman
muiden omistajan palas on... Tunteemattoman
... Se on korkealla... puistossa
meren läheisyydessä, sen juurella palaa ikuinen tuli ja vartiota
vaihdetaan joka 20. minuutti.

Tunteemattoman... tullessamme siellä oli me-
nossa juhlava... maallinen toimitus: vanhemmat pöncerit olivat
joukkoonsa nuori... ja vanhemmat että nyt pöncereiksi...
seisoivat vastatusten riveissä... juhlallisuuksiin.

Kuva 19. Toni R. Toivonen. 2012.
Runo *Ikuinen tuli*.

Kuva 20. Toni R. Toivonen. 2012.
Runo *Vapaudelle*.

vapaille

Lähdeluettelo

Alanko, I. 1996.

Muutetaan pois. Kriisistä kriisiin Single. Poko Rekords.

Asa. 2006.

Vaaranmaa. Terveisiä kaaoksesta. Numbers Entertainment.

Bach, R. 2010.

Lokki Joonatan. 37. Painos. Juva: WS Bookwell.

Briski, Z., Kauffman, R. 2004.

Born Into Brothels: Calcutta's Red Light Kids. USA: Red Light Films (presents). HBO/Cinemax Documentary (in association with).

Kaila, B., Rätty, P. 2002.

Koditon. Helsinki: Musta taide.

McCurry, S. 2012.

Portraits. Viitattu 2.4.2012. <http://stevemccurry.com/galleries/portraits?view=info>.

Purushottam And Omi. 2005.

Lokki Joonatan. Suom. 2012. Viitattu 2.4.2012. <http://fi.shvoong.com/humanities/6481-lokki-joonatan/>.

Siliconpriest. 2010.

J.K. Ihalainen ja Sándor Vály - Kohtuuttomuusteoria / original music and video. Viitattu 2.4.2012. <http://www.youtube.com/watch?v=x9uwlM7E7ng>.

Tekijä tuntematon. Vuosiluku tuntematon.

Dokumentti Mark Rothkosta. Viitattu 2011. <http://www.youtube.com/watch?v=naCQ71kYEVc&NR=1>.

Vály, S. 2012.

Erään maalarin merkintöjä 2006-2010. Viitattu 2.4.2012. <http://sites.google.com/site/sandorvaly/writings/eraeaeen-maalarin-merkintoejaae-2006-2010>.

Waste Land Movie. 2012.

Reviews Los Angeles Times. Viitattu 2.4.2012. <http://www.waste-landmovie.com/reviews.html>.

Kuvaluettelo

Kuva 1. Toni R. Toivonen. 2011. Taiteilija kuva 144.

Kuva 2. Toni R. Toivonen. 2008. *Omakuullinen*.

Kuva 3. Toni R. Toivonen. 2011. Työhuonekuva Joonatan5.

Kuva 4. Toni R. Toivonen. 2012. Runo *Suuri ihme*.

Kuva 5. Toni R. Toivonen. 2011. *Katoamisen estetiikka*. osia teoksesta. messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym. 9,5 x 6,5 cm.

Kuva 6. Toni R. Toivonen. 2011. *Katoamisen estetiikka*. osia teoksesta. messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym. 9,5 x 6,5 cm.

Kuva 7. Toni R. Toivonen. 2011. *Katoamisen estetiikka*. osia teoksesta. messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym. 9,5 x 6,5 cm.

Kuva 8. Toni R. Toivonen. 2011. *Katoamisen estetiikka*. osia teoksesta. messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym. 9,5 x 6,5 cm.

Kuva 9. Toni R. Toivonen. 2011. *Katoamisen estetiikka*. osia teoksesta. messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym. 9,5 x 6,5 cm.

Kuva 10. Toni R. Toivonen. 2011. *Katoamisen estetiikka*. osia teoksesta. messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym. 9,5 x 6,5 cm.

Kuva 11. Toni R. Toivonen. 2011. *Katoamisen estetiikka*. osia teoksesta. messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym. 9,5 x 6,5 cm.

Kuva 12. Toni R. Toivonen. 2011. *Katoamisen estetiikka*. osia teoksesta. messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym. 9,5 x 6,5 cm.

Kuva 13. Toni R. Toivonen. 2011. Runo *Omakuullinen*.

Kuva 14. Toni R. Toivonen. 2012. Kuva työn alla olevasta teoksesta *Joonatan*. öljy, kangas. 225cm x 165cm.

Kuva 15. Toni R. Toivonen. 2011. *Katoamisen estetiikka*. osia teoksesta. messinki, pelti, vaneri, rikki, ammoniakki, ym. 9,5 x 6,5 cm.

Kuva 16. Toni R. Toivonen. 2012. Runo *Maakuoppa*.

Kuva 17. Toni R. Toivonen. 2012. Runo *Musta*.

Kuva 18. Toni R. Toivonen. 2012. Kuva työn alla olevasta teoksesta *Vapahtaja olet sinä*. öljy, hiili, kangas. 225cm x 165cm.

Kuva 19. Toni R. Toivonen. 2012. Runo *Ikuinen tuli*.

Kuva 20. Toni R. Toivonen. 2012. Runo *Vapaudelle*.

Kuva 21. Toni R. Toivonen. 2011. Taiteilija kuva 145.

Kuva 21. Toni R. Toivonen. 2011. Taiteilija kuva 145.